

Siyah Bant Araştırma Raporları 2013

Rapor I: Kültür Politikası Alanındaki Gelişmeler ve Sanatsal İfade Özgürlüğüne Etkisi Ankara

2011 yılında kurulmuş olan Siyah Bant, Türkiye’de sanata yönelik sansürü belgeleyen bir araştırma platformudur. Söz konusu girişimin kuruluş amacı farklı sansür biçimlerini tespit etmek ve incelemektir. Bu çerçevede, Siyah Bant sansürü sadece sanatsal ifadenin hukuki kanallardan yasaklanması olarak değil, aynı zamanda sanat eserlerinin sunum veya dolaşımını engelleyecek ya da sınırlayacak şekilde sanatçılara ve sanat kurumlarına uygulanan gayrimeşrulaştırma süreci, tehditler, baskı, hedef gösterme ve nefret söylemini de içerecek şekilde kavramlaştırır. Siyah Bant’ın Türkiye’nin çeşitli kent ziyaretlerinde belirlediği aktörler arasında devlet kurumları, siyasi grup ve partiler, devletin temsilcisi gibi davranan bireyler, mahalle örgütleri, ayrıca dar anlamıyla sanat dünyasıyla daha yakından ilişkili olan, sanat ve kültür kurumları, küratörler, fon kuruluşları ve sponsorlar bulunuyor.

Sanata yönelik sansür nadiren derinlemesine incelendiği için, biz de kamuoyunun daha geniş kesimlerini sanat özgürlüğünü tehdit eden farklı mekanizmalar konusunda bilgilendirmek istedik. Aynı zamanda, sanata yönelik sansürün hem Anayasa’nın güvence altına aldığı ifade ve sanatsal ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini, hem de Türkiye’nin taraf olduğu ve ifade özgürlüğünü demokrasinin vazgeçilmez bir dayanağı olarak tanımlayan insan hakları sözleşmelerini çiğnediğini göstermeyi amaçladık. Ayrıca, sansürü meşrulaştırmak ve sanatsal özgürlükleri kısıtlamak için sık sık milli güvenlik, terörle mücadele ve kamu düzenine dair kısıtlayıcı kanun hükümlerine başvurulduğunu gözlemledik. Çoğunlukla keyfi olan söz konusu müdahaleler siyasi ve ideolojik gerekçelere dayanıyor; sık sık da birbiriyle çelişir görünen amaçlara hizmet ediyor. Devletin içindeki ve dışındaki aktörler sanatsal özgürlükleri sınırlamak için özellikle toplumsal hassasiyetler mefhumuna artan biçimde başvuruyor. Bu tür bir akıl yürütmeye başvuran Kültür ve Turizm Bakanlığı, muğlak bir toplumsal hassasiyetler kavramını ve genel ahlak mefhumunu, devletin yasalarca öngörülen sanatı ve sanatçıyı koruma ve destekleme görevinin üzerine çıkartmıştır.¹

Siyah Bant, sanata ve sanatçı haklarına yönelik sansüre dair farkındalık oluşturmanın yanı sıra, sansüre yönelik mücadeledeki farklı stratejileri tartışmak için de bir zemin oluşturmaya çalışmaktadır. Bir yandan hukuki mücadele olası bir seferberlik ve örgütlenme alanı olarak karşımıza çıkarken,² öte yandan Siyah Bant kültür politikasından sorumlu devlet yetkilileriyle görüşerek devletin söz konusu sorumluluğuna dair takipçi olmaya çabalamıştır. Bu çabalar, son yıllarda resmi kültür politikasındaki gelişmeleri takip etmeyi de kapsamıştır - bilhassa da iktidardaki AKP’nin üyelerinin sanata giderek hasmane bir tavır almasını. Başbakan Erdoğan’ın Mayıs 2012’de Kahramanmaraş’taki bir konuşmasında tiyatro

¹ Bkz. Banu Karaca, “İş Başa Düşünce...: Tophane Olaylarının Ardından Hassasiyet ve Sorumluluk Üzerine Sorular,” *Red Thread e-journal* (Kasım 2011), <http://www.red-thread.org/tr/makale.asp?a=49>; *Siyahbant* (İstanbul, 2012) ve *Siyahbant: Sanatta İfade Özgürlüğü, Sansür ve Hukuk* (İstanbul, 2013).

² *Siyahbant: Sanatta İfade Özgürlüğü, Sansür ve Hukuk* (İstanbul, 2013).

çalışanlarını ‘halk’la dalga geçen elitistler olarak tanımlaması,³ ve eski İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin’in Aralık 2011’de sanatı “terörün arka bahçesi” olarak nitelemesi⁴ sanat dünyasında yankı bulan örneklerden sadece ikisidir. Sıradan siyasal retorik’in çok ötesine geçen bu müdahaleler, hem tiyatrolara sağlanan kaynaklarla ilgili son değişikliklere zemin hazırlamış, hem de Kürt hak mücadelesinin içinde olan sanatçıların uzun süredir terörle mücadele mevzuatı çerçevesinde suçlandığı gerçeğini daha görünür kılmıştır.

Sanat özgürlüğünün oluşumu ve sınırlanmasında hayati bir rol oynayan kültür politikası uygulamalarına dair süregiden araştırmamız kapsamında, 2013 Ekim ayı sonlarında Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bir araştırma gezisi düzenledik. Gezimizde Güzel Sanatlar, Sinema, Opera ve Bale müdürlükleriyle, Strateji Geliştirme Başkanlığı’ndan yetkililerle görüşme fırsatımız oldu. Kültür ve Turizm Bakanı’ndan talep ettiğimiz randevu ayarlanamadı; yeni politika değişikliklerine dair tüm sorularımız için Strateji Geliştirme Başkanlığı’na yönlendirildik. Bakanlık yetkilileri genelde bizimle görüşmekte tereddüt etti; ancak, bakanlığın resmi politikalarına dair ortada neredeyse hiç bilgi olmadığını ifade ettiğimizde görüşmeyi kabul ettiler.

Yeni Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik, 24 Ocak 2013 tarihinde göreve başladı. Görevdeki ilk birkaç ayında, üç konuya dair sessizliği dikkat çekiciydi: Taksim Meydanı’nda yeni yapılaşma planları, Türkiye Sanat Kurumu (TÜSAK) Kanunu’nun Bahar 2013’te kamuoyuna sızdırılan taslağı ve başta sinema alanında olmak üzere, aile değerleri ve genel ahlaka uygun projelere kaynak sağlanacağı söylemi. Söz konusu sessizlik sonucunda sanat dünyasında dönen söylentiler o kadar arttı ki, Ersin Antep, Kasım 2013’te Radikal’de çıkan yazısında “Bizim bir kültür bakanımız olacak mı?” diye sordu. Antep’e göre Çelik, sefeli Ertuğrul Günay döneminde başlatılan pek çok programa son vermişti ve bunlara kültürel mirasın korunmasına yönelik çeşitli restorasyon projeleri de dahildi. Çelik’in bakanlıktaki makamından çok Başbakanlık Ofisi’nde çalıştığı rivayet ediliyordu. Mevcut yönetimin yürüttüğü programlara dair kamuya açık kapsamlı bir değerlendirme bulunmaması, söylenti çarkını iyice hızlandırdı. Günay, Taksim Yayalaştırma Projesi’ne karşı giderek yüksek perdeden açıklamalar yapmaya başlamıştı ve kentin bir AVM’ye daha ihtiyacı olmadığını ifade etmişti. Aynı zamanda, gerek Taksim Meydanı’nda cami inşa etme planının, gerekse de yayalaştırma projesinin parçası olan Topçu Kışlası’nın uygun olmadığını dile getiriyordu. Beyoğlu’nun kalbindeki Taksim Meydanı’nda bulunan Cumhuriyet Anıtı ve Atatürk Kültür Merkezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın yetkisi altındadır.

Çelik, tartışmanın büyük kısmında sessizliğini korudu. Sadece, Sezgin Tanrıkulu’nun Haziran 2013’te Meclis’e verdiği bir soru önergesine cevabında, Taksim bölgesindeki inşaat çalışmalarında 16 Ermeni mezartaşının, ayrıca 18. yüzyıldan kalma bir duvar ve atık su sisteminin kalıntılarının bulunduğunu teyit etti. Çelik ayrıca Sıraselviler, Kazancı Yokuşu ve Tarlabası bölgelerinde de arkeolojik kalıntılar ortaya çıktığını kaydetti. Mayıs-Haziran 2013’te gerçekleşen Gezi eylemlerinde, Çelik ne Taksim yayalaştırma projesine dair bir tavır aldı, ne de Başbakan’ın tamamen yıkılacağını ifade ettiği AKM’ye dair yeni planlar açıkladı. 2013 Haziran’ının ortalarından beri, AKM çevik kuvvet tarafından kullanılıyor. Sürekli olarak AKM önünde nöbet tutan çevik kuvvet, binayı da kendi lojistik merkezi haline getirdi. İstanbul Devlet Tiyatro Opera ve Balesi’ni kalıcı bir mekandan yoksun bırakan renovasyon

---

3 *Siyahbant*, “Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın Kahramanmaraş Mitingi konuşması,” (İstanbul, 2012), 52-53.

4 *Siyahbant*, “Sevgili İçişleri Bakanımız, ne diyorsak tersinden anlayınız!” (İstanbul, 2012), 50-51.

projesinin 29 Ekim 2013'te tamamlanması gerekiyordu; ancak anlaşıldığı kadarıyla en az yedi aydır binada hiçbir çalışma yürütülmüyor. Bakanlıktaki resmi ziyaretimizde bize AKM'nin akıbetine dair resmi bir açıklama yapılamadı. Temmuz ayında, Birinci İdare Mahkemesi Topçu Kışlası Projesi'ni iptal etmişti; Aralık 2013'te de, Beyoğlu'nun yeniden yapılaşmasına dair imar planı mahkemenin projenin katılımcı bir biçimde hazırlanmadığına karar vermesi üzerine iptal edildi. Kültür politikası perspektifinden, mahkemenin kararının ikinci bir açıdan daha önemi vardı: Karar, kentsel bölgelerin turistik biçimde metalaşması ile bölge sakinlerinin ihtiyaç ve hakları arasında bir gerilim olduğunu altını çiziyordu açıkça. Bu iki mahkeme kararının gerek AKM'nin akıbeti gerek Taksim Meydanı'ndaki tamamlanmış inşaat faaliyetleri açısından ne anlama geldiği, elinizdeki raporun yazıldığı sırada belirsizliğini koruyordu.

TÜSAK Kanunu'nun taslağı Bahar 2013'te sızdırıldığında, hükümetin önceki yıl devlet tiyatroları sistemini özelleştirmeye niyetlenmesi üzerine doğan kaygılar iyice şiddetlendi. Halihazırdaki taslak, Türkiye'de sanata kaynak aktarma sisteminin tamamen değiştirilmesini hedefliyor, zira desteğin proje bazlı olarak sağlanmasını ve karar alma yetkisinin farklı disiplinlerden sanatçı örgütlerinden alınıp devlet yetkililerine verilmesini öngörüyor.

Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürü ve orkestra şefi Rengim Gökmen, görüştüğümüz diğer yetkililer gibi, AKM'nin akıbetine dair bize bilgi veremedi - kendi departmanı ile İstanbul'daki Genel Müdürlük arasında organik bir bağ olduğu halde. Gökmen, İstanbul'daki konser salonlarına yenileri eklendiği halde (örneğin bir AVM, rezidans ve eğlence merkezi olan Zorlu Center'da), kentin acilen büyük ve merkezi bir opera, bale ve tiyatro sahnesine ihtiyacı bulunduğunu ifade etti. Gökmen müdürlüğün program hazırlama noktasında başından itibaren bağımsız olduğunu ve halihazırda aksi yönde bir gelişme bulunmadığını kaydetti.

Gökmen, geçen aylarda sanat dünyasında ateşli tartışmalar yaratan TÜSAK taslağıyla ilgili kendisine herhangi bir resmi bilgi gelmediğini belirtti. Ancak proje bazlı fonlamanın tiyatro, opera ve bale gibi, belirli performans sezonları ve yıllık prova takvimleri olan kurumlar için uygun olmayacağını da ifade etti. Tiyatro alanındaki pek çok meslektaş gibi devlet tiyatroları sisteminin reforma ihtiyacı olduğunu düşünse de, Gökmen bu tür bir reformun hakkaniyetli ve sanatsal açıdan sürdürülebilir olması için, her bir disiplinin sanatsal üretim pratiklerini hesaba katması gerektiğinin altını çizdi. Gökmen opera ve balenin özel sektöre devredilmesinin çok sakıncalı olduğunu belirterek, sadece piyasa mantığının esas alınması durumunda sanatsal özerkliğin ve sanatın iç işleyişinin zarar göreceğini ifade etti. Bunun yerine, devletin performans sanatları kurumlarında yürütülecek düzenli performans değerlendirmelerine dayanacak bir "kariyer sistemi" oluşturulmasını önerdi: Yani, memur terfi kriterlerini değil performansını esas alan bir profesyonel gelişimin önü açılmalıydı.

Gökmen sanatın, buluşmalar ve empati yaratma kapasitesi itibarıyla mevcut barış süreci kapsamında önemli bir rol oynadığını dile getirdi. Bu konu, diğer yetkililerle olan görüşmelerimizde de sık sık gündeme geldi – örneğin Güzel Sanatlar Başkanlığı müdürüyle olan mülakatımızda. Bu tür iddialar oldukça genel kalsa da, 2012 yılındaki ziyaretimize nazaran, kültürel çeşitliliğin ve özellikle azınlıkların geçmiş sanatsal üretimlerinin çok daha sıklıkla dile getirildiğini belirtmeliyiz. Somut örnekler verilmesini rica ettiğimizde, sık sık inançlar arası buluşmalar ve müzik etkinliklerine, ayrıca azınlık besteci ve güftecilerin eserlerinden oluşan bir dizi CD'ye gönderme yapılıyor. Ancak raporun ikinci bölümünde daha ayrıntılı biçimde ele alınacağı üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın attığı bu tür

adımlar ile örneğin Kürt sanatçıların günlük deneyimleri ve çalışma koşulları arasında keskin bir çelişki mevcut.

Gökmen gibi, Güzel Sanatlar Başkanlığı müdür vekili Nihat Değirmenci de “TÜSAK tartışmasını herkes gibi basından takip ediyorum” dedi. Dolayısıyla taslağın nasıl bir nihai şekil alacağı ve Türkiye’deki sanat sektörüne nasıl bir etkide bulunacağına dair değerlendirmede bulunamayacağını belirtti.

Son on yılların en yakıcı sorunlarından biri, Bakanlığın kaynak sağlama ve diğer etkinliklerinden güncel sanatı – büyük ölçüde – dışlamaya devam etmesidir. Resim ve fotoğrafçılık alanında yıllık yarışmalar düzenlemeye devam eden Bakanlık, daha geniş anlamda görsel sanatlara dair herhangi bir program yürütmediği gibi, sanatçılara yönelik kaynak sağlama kategorileri veya güncel sanat kurumlarına yapısal desteği de bulunmamaktadır. Türkiye’deki güncel sanat çalışmalarının giderek artan bir uluslararası ilgi görmesine paralel olarak, bu eksikliğe dair şikayetler son yirmi yıldır defalarca dile getirilmiştir. Söz konusu eksiklik, Ankara’da daha da yoğun hissedilmektedir. Bu kentte, ticari olmayan güncel sanat mekanları ciddi anlamda yetersizdir. 2010 yılında kapılarını açan Cer Modern söz konusu boşluğu doldurmayı vaat ettiyse de, bu umutlar gerçekleşmemiştir (aynı durum 1998’de kurulan Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi’nde de yaşanmıştır⁵); zira, mekan güncel sanat merkezi değil, düğün gibi büyük organizasyonlar için kiralanılan bir etkinlik salonu olarak kullanılmaya başlanmıştır. Söz konusu mekanda çalıştay düzenleyen *CAVA (Cinema Audio and Visual Arts)* gibi bağımsız sanat inisiyatifleri de ya Cer Modern’in yönetimine dair şikayetlerde bulunmuş ya da mekanla ilişkilerini topyekün kesmiştir. Ancak görünüme göre Bakanlık bu kaygıları paylaşmıyor ve Cer Modern’i başarılı bir örnek olarak değerlendiriyor. Güncel sanatın Bakanlığın yetki alanına dahil edilmesi gerektiği konusunda bir farkındalık var, var olmasına, ancak son iki yıldaki araştırmalarımızda, halihazırda bunun hukuki zemini olmadığı argümanı ile karşılaştık. Oysa ki, güncel sanat konusundaki bu asimetrinin, hukuktaki bir eksiklikten ziyade pratikteki bir eksiklikten kaynaklandığı söylenebilir.

Sinema alanında, son iki yılda özellikle iki konu ön plana çıktı. Birincisi, katı yaş sınırlamaları getirerek belirli filmlerin dolaşımını giderek kısıtlayan değerlendirme ve sınıflandırma sistemi. Elbette, reşit olmayan bireyleri rahatsız edici ve zararlı görüntülerden koruyacak yaş sınırlaması, gerek Türkiye gerek uluslararası arenada önemli ve geçerli bir gerekçeye sahiptir. Gelgelelim, bu sınırlamanın reşit olmayanları korumanın ötesine geçip ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiaları ciddi tartışmalara yol açmıştır⁶ - özellikle de söz konusu değerlendirme ve sınıflandırma, ticari dağıtım için gerekli olan eser işletme belgesiyle birlikte verildiği için. Yakın zamana kadar filmlerin festivallerde, yani ticari olmayan koşullarda gösteriminde söz konusu belge istenmiyordu. Hukukçu Ulaş Karan bugüne kadarki uygulamanın resmi düzenlemeler ile uyumlu olduğunu belirtse de, Bakanlık dağıtımla ilgili hükümleri yeniden yorumlayarak, festival gösterimlerinde de bu belgeyi şart koşturmuştur. “Berivan” ya da “Dersim 38” gibi filmlerin eser işletme belgesi alamaması, asıl

---

5 Beral Madra, “Ankara çağdaş sanata çok uzak,” *Radikal*, 23 Mayıs 2009, http://www.radikal.com.tr/yazarlar/beral_madra/ankara_cagdas_sanata_cok_uzak-937200; Ferhat Özgür, “Ankara’da tarihi bir fırsat,” *Radikal*, 30 Mayıs 2009, http://www.radikal.com.tr/kultur/ankarada_bir_tarihi_firsat-938237.

6 Majorie Heins, *Not in Front of the Children: “Indecency”, Censorship, and the Innocence of Youth* (New York: Hill and Wang, 2001).

meselenin küçüklerin korunması değil siyasi kaygılar olduğunu düşündürmüştür. Son ziyaretimizde de olduğu üzere, eser işletme belgesine dair sorularımız tutarlı bir biçimde cevapsız bırakıldı; yetkililer meseleye siyasi hassasiyetler, çoğulculuk ve farklı siyasi tercihler temelinde değil teknik ayrıntılar ve küçüklerin korunması üzerinden yaklaştı. Ayrıca Sinema Genel Müdürlüğü ısrarla değerlendirme ve sınıflandırma prosedürlerinin, Avrupa Birliği standartlarıyla uyum amaçlı bir tedbir olduğunu ve dolayısıyla Türkiye hükümetinin 2000'lerin başlarında imzaladığı ortak yapım anlaşmalarından kaynaklanan bir yükümlülük olduğunu savundu.

İkincisi, Ocak 2012'de Sinema Genel Müdürlüğü müdürü Cem Erkul kaynak sağlamada önceliğin "aile filmleri"ne⁷ verileceğini açıklayarak, hangi filmlerin bu kategoriye girdiği ve sinema destekleme kurulunca başvurulacak seçim kriterlerinin nasıl formüle edileceği konusunda soru işaretleri oluşmasına neden oldu. Son ziyaretimizde, bu sorular bir kez daha cevapsız bırakıldı; seçim kurullarının bileşiminin değişmediği belirtildi ve seçim sürecine Müdürlük'ten bir temsilcinin yanı sıra sinema meslek örgütlerinden temsilcilerin de dahil olduğu ifade edildi. Ancak bize, "bir sosyal devletin" "niş ilgi alanları" yerine tüm toplumun kültürel ihtiyaçlarını dikkate alması gerektiği belirtildi. Amaçlarının sadece sanat filmlerini fonlamak olmadığını, gişe rekoru kırabilecek filmlere kaynak sağlamayı da görevlerinin parçası gördüklerini ifade ettiler. Bu anlayış, demokratik toplumlardaki sanata kaynak sağlama mantığına açıkça uzak. Demokratik toplumlarda sanata devlet desteği, tam da aksi takdirde sürdürülemeyecek kültürel üretime yardımcı olmaya yöneliktir. Şüphesiz, AB'deki sanata fonların kesilmesiyle ilgili tartışmada da aynı argümanlar dile getirilmiştir; yani kötüye giden ekonomik koşullar altında, piyasa başarısına sahip eserlerin hem kültürel ihtiyaçları karşıladığı hem de hükümet desteğini hak ettiği savunulmuştur.⁸ İlginç olan başka bir nokta, Türkiye sinemasına yönelik sıkça değinilen uluslararası ilginin gişe rekoru kıran filmlere değil uluslararası festivallerde ödül toplayan küçük bütçeli, bağımsız filmlere yönelik olmasıdır. Ancak Genel Müdürlük, yerli film yapımındaki artışa işaret ederek izledikleri uygulamanın doğru olduğunu savunuyor (örneğin, 2002 sezonunda sadece dokuz yerli film varken, bu sayı 2013'te 62'ye çıkmıştı). Genel Müdürlük aynı zamanda Türkiye'de çekilen yabancı filmlere yönelik teşvikleri artırmayı düşündüğünü ifade ediyor; bu amaçla söz konusu filmlere ortak yapımçı olarak dahil olmayı planlıyor. Bakanlığın 18 yaş altına uygun olmadığına karar verilen filmlere sağladığı kaynağı keseceği yolundaki son haberler, yaş sınırlamalarının siyasi araçlar için kullanılacağına dair film sektöründeki kaygıları iyice artırdı. Bu yeni çerçevenin bağımsız film yapımcılarının güvencesiz ekonomik durumunu iyice bozması ve büyük ihtiyaç duyulan kamu kaynaklarını kaybetmemek saikiyle otosansüre yol açması kuvvetle muhtemel. Söz konusu düzenleme, aynı zamanda Genel Müdürlüğün bir eserin sanatsal bütünlüğünü sağlama değil yaş sınırlamasını uygulatma amacıyla, son montaja dair kararlara müdahale etmesini de mümkün kılacak.

Sinema Genel Müdürlüğü yetkilileri, genel olarak sinema sanatını önemsediklerini belirtiyor. Ancak TV kanallarına satılan filmlerinin bütünlüğü araya reklam koymak veya

7 Bkz. "Malkoçoğlu desteğine' sinemacı kazan kaldırdı," *Radikal*, 22 Ocak 2012, http://www.radikal.com.tr/kultur/malkocoglu_destegine_sinemaci_kazan_kaldirdi-1076372.

8 "Tiyatrodan sonra sinemaya da ahlak kriteri geldi," *Radikal*, 25 Aralık 2013, http://www.radikal.com.tr/kultur/tyatrodan_sonra_sinemaya_da_ahlak_kriteri_geldi-1167945.

belirli saatlere sığdırmak amacıyla bozulan film yapımcılarının haklarını savunmakla ilgilenmiyorlar. Bazen bu uygulama, yaş sınırlarının etrafından dolaşılmasını sağlıyor, bazen de gerçek veya hayali genel ahlak kurallarına uyumu mümkün kılıyor – özellikle de içeriğin hetero-normatif kalıplardan uzaklaştığı durumlarda. Genel Müdürlük, bu tür sorumlulukları TV kanallarına ve RTÜK’e yüklüyor; yaş sınırlamalarının ise doğrudan kanallarca uygulanması gerekiyor.

Yeni politika ve vizyon geliştirmekten sorumlu olan Strateji Geliştirme Başkanlığı, geçtiğimiz aylarda Milli Kültür Politikası Değerlendirmesi’ni tamamladı. Strateji Geliştirme Başkanlığı’ndan Mahmut Evkuran ile görüşme fırsatımız oldu. Evkuran, kültür politikası hedeflerinin Bakanlık tarafından kamuoyuna ve sanat camiasına net bir biçimde aktarılmadığını teslim etse de, TÜSAK taslağının neden bu kadar panik ve dedikoduya yol açtığını anlayamadığını ifade etti – özellikle de, bu reformlara dair tartışmaların 1990’ların başından beri sürdüğü düşünülürken. Pek çok kez, bütün sanatçı derneklerine bilgi verileceğini ve onların görüşlerine başvurulacağını ifade etti; ayrıca taslağın henüz çok erken aşamada olduğunu vurguladı. Ancak taslakta ne zaman yeni değişiklikler yapılacağı ve meslek örgütlerinin görüşlerine ne şekilde başvurulacağı belirsizliğini koruyor. Sinema alanında olduğu gibi, Evkuran TÜSAK taslağı hazırlanırken AB’deki örneklerin dikkate alındığını vurguladı.

Son yirmi yılda artan biçimde uluslararası ilgi çekerek bir kültür diplomasisi kanalı haline gelen güncel sanata desteğin neden bu kadar yetersiz olduğunu sordüğümüzde, Evkuran sanat sektörünün bu kesiminin gerçekten de “inanılmaz dinamik” olduğunu ifade etti ve gerek kurumsal gerek hukuki açıdan “bu dinamizmi nasıl kucaklayacağımızı düşünmeliyiz” dedi. Kültür mirasının rehabilitasyon ve restorasyonunun Bakanlığın bu aşamadaki öncelikleri olduğunu belirtti. Ancak kendisi kültür diplomasisini daha ziyade kültürel eserlerin *Türkiye’ye* geri getirilmesi şeklinde tanımlıyor gibiydi ve ‘geleneksel sanatları’ resmi kültür politikası kapsamına dahil etmeye odaklanıyordu. Evkuran, geleneksel sanatların büyük ölçüde Türkiye’deki sanat tarihi müfredatının dışında bırakıldığı ve bu alanla daha çok sivil toplum örgütleri ve kâr amacı gütmeyen kuruluşların ilgilendiği noktasında haklı; ancak bu, geleneksel sanatlar fonlara dahil edilirken güncel sanat işlerinin dışlanması anlamına gelmemeli.

Türkiye’de ifade özgürlüğünün ve sansürün durumuna dair sorularımız karşısında, Evkuran hükümetin Ekim 2013’te açıkladığı “demokrasi paketi”nin çeşitli yönlerine dikkat çekti – Mor Gabriel Manastırı’nın arazisinin iadesi ve kamu hizmet ve kurumlarında başörtüsü özgürlüğü gibi. Başka azınlık gayrimenkullerinin de iade edileceğini belirtti; ancak her bir vakada ayrı bir karar alınacağını teslim etti. Evkuran gerek -Bakanlık tarafından 2012 yılında basılan- Mem û Zîn gibi Kürt edebiyatı eserlerinin, gerekse de Yılmaz Güney’in filmlerinin Bakanlık tarafından sahiplenilmesine de büyük vurgu yaptı. Bakanlığın, Güney hayattayken Türkiye’de çoğu yasaklı olan filmlerinden oluşan bir DVD seti hazırladığını belirtti. Evkuran ayrıca Ahmet Kaya’ya verilen Cumhurbaşkanlığı Ödülü’ne dikkat çekti; ancak bu alandaki inisiyatifin Bakanlık değil Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’e ait olduğunu da kaydetti. Kasım 2012’de Ankara’da gerçekleşen Kürtçe Hamlet performansına bütün Kültür ve Turizm Bakanlığı protokolünün ve başka hükümet yetkililerinin katıldığını da vurguladı. Ancak Evkuran bu yapıyı sahneleyen Diyarbakır Şehir Tiyatrosu’nun, zaten son on yıldır Kürtçe oyunlar sergilediğini ve bu süreçte emniyetin tehdit ve tacizlerine maruz kaldığını belirtmedi. Verdiği örnekler şüphesiz azınlıkların kültürel üretim ve mirasını benimseme

noktasında önemli adımlar olsa da, bu vitrin ile günlük uygulama arasında hâlâ ciddi bir asimetri mevcut (elinizdeki raporun ikinci bölümüne bakınız). Bu durum, Evkuran “Kürtçe’nin yasallaşması”na ve Kürtçe kişi ve yer adlarına serbesti tanınmasına değindiği zaman da açığa çıktı. Devlet eğitim sisteminin hâlâ Kürtçe eğitimi kapsamadığı düşünüldüğünde, bu değerlendirmeler fazla iyimser kaçıyor. Evkuran’a siyasi içerikli Kürtçe etkinlik veya film gösterimlerinin valilerce yasaklanmasını sorduğumuzda, mesele iyice açığa çıktı: Evkuran’a göre bu örnekler, Türkiye’deki “eski düzen”in kalıntısıydı ve bu tür asimetrilerin ortaya çıkması anlaşılırdı. Evkuran ayrıca bazı durumlarda yetkililerin dile getirdiği güvenlik kaygılarının geçerli olduğunu da belirtti.

Türkiye’de resmi kültür politikası yetkilileri arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın değişen siyasi konjonktürü takip etmediğini ve kurulduğundan beri aynı çizgiyi izlediğini iddia etmek çok yaygın. Ancak yukarıda gördüğümüz gibi değişen siyasi söylemler, kültür politikalarını da şekillendiriyor. Tabii bu Kültür Bakanlığı’ndaki herkesin aynı düşündüğü anlamına gelmiyor. Örneğin “muhafazakar sanat”a dair sorularımız üzerine bazıları “muhafazakar” ve “sanat” kelimelerinin birlikte kullanımının çelişki arz ettiğini, zira sanatın tanım itibarıyla ilerici olduğunu ve dolayısıyla mevcut sınırları zorlayarak yeni alanları keşfe çıktığını kaydetti. Pek çoğu, bu tür soruların sanatsal pratik ve üretimden ziyade siyaseti ilgilendirdiğini ve bu ve diğer konuların tartışmaya açık olması gerektiğini ifade etti. Aynı durumun sıkça kullanılan ‘toplumsal hassasiyetler’ mefhumu için de geçerli olduğu söylendi. Bazıları bu tür olası hassasiyetlerin hesaba katılması gerektiğini ancak programlarını oluştururken bir kısıtlama hissetmediklerini de belirtti. Sanatın keşfedilmemiş alanlara adım atma noktasında öncü bir rol oynadığı sıkça vurgulandı.

İktidardaki AKP’nin, sanat kurumlarındaki ve özellikle devlet tiyatroları sistemindeki elitizme dair son yıllardaki eleştirileri sorulduğunda, genelde siyasetçilerin sanat dünyasının durumu veya belirli sanat eserleriyle ilgili takdir veya memnuniyetsizliklerini paylaşmakta özgür oldukları ifade edildi. Bu tür tepkilerin sanatın dikkate alındığını gösterdiği, bunun da olumlu bir durum olduğu belirtildi.

Bakanlık yetkililerinin de zaman zaman kabul ettiği birbirinden farklı işleyişleri olan kültür ve turizm alanlarını birleştirmekten kaynaklı yapısal çelişkilerden ayrı olarak Bakanlık, devletin sanatçıyı desteklemesini öngören Anayasa’nın 27. ve 64. maddelerinin gereklerini de yerine getirmemektedir. Bu iki madde, hem sanatta ifade özgürlüğünü güvence altına alıyor, hem de devleti sanat ve sanatçıyı desteklemekle yükümlü kılıyor. Liberal demokrasilerin kültür politikası idealleri ile Türkiye’deki uygulama arasındaki benzer bir kopukluk, Bakanlık yetkililerinin örneğin devlet tiyatro sistemine dahil olup da -Gezi eylemleri sırasında olduğu gibi- hükümeti yüksek sesle eleştiren sanatçılardan rahatsız olduklarını söylediklerinde de ortaya çıkıyor. Bu her ülkede tartışmalı bir mesele olsa da, hükümetten mali destek almak hükümet politikalarını eleştirememek anlamına gelmemeli.

Rapor II: Bölge’de Sanatta İfade Özgürlüğü ve Sansür Diyarbakır, Batman

Önceki çalışmalarımızda da ifade ettiğimiz gibi, Kürt hak mücadelesinde yer alan sanatçılar, genelde ifade özgürlüğü özeldir sanata yönelik kısıtlamalardan farklı bir biçimde etkileniyor. Bu özellikle, ifade ve toplanma özgürlüğünün Türkiye’deki terörle mücadele kanunları ile özel bir denetim altında tutulduğu “bölge” için geçerli. Uygulamada bu, Kürt hak mücadelesi

kapsamında üretilen bütün kültürel (örneğin dil) ve sanatsal ifadelerin “örgüt propagandası” şeklinde değerlendirilerek ifade ve sanatsal ifade özgürlüğüne dair korumanın dışında bırakılması anlamına geliyor.

Bu yıl, “barış süreci” ve TSK ile PKK arasında ateşkesin başlamasıyla birlikte sanatçıların herhangi bir değişim yaşayıp yaşamadıklarını, yaşadılarsa bunun ne yönde olduğunu tespit etmek amacıyla devam mülakatları yapmak istedik. Hükümet tarafından 2013 başında ilan edilen ve ne şeffaf ne de çizgisel olan barış süreci, otuz yıllık silahlı çatışma ve şiddetin son bulmasına dair bir umut doğurdu. Bu kapsamda Diyarbakır Belediyesi Kültür ve Turizm Daire Başkanlığı, Diyarbakır Belediye Tiyatrosu, Dicle Fırat Kültür Sanat Merkezi, bağımsız yönetmen ve Aram Tigran Şehir Konservatuvarı öğretim görevlisi Zeynel Doğan, Kürtçe kitaplar basan Lis Yayınevi, Bahar Kültür Merkezi üyeleri ve avukatları, Batman Kültür ve Sanat Derneği ile mülakatlar gerçekleştirdik.

“Demokrasi paketi” çerçevesinde ilan edilen reformların, özellikle de Kürtçe’deki Q, W, X harflerinin ve özel okullarda Kürtçe eğitiminin serbest bırakılmasının, Ankara’daki Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilileri tarafından ifade özgürlüğü alanında önemli birer adım olarak lanse edilmesine rağmen, bölgedeki algının bundan epey farklı olduğunu söylersek sanırız kimse şaşırılmayacaktır. Görüştüğümüz kişilerin sık sık dile getirdiği gibi, bu değişiklikler Kürt sanatçı, aktivist ve siyasetçilerin yirmi otuz yıldır - hapis, taciz, hatta ölüm tehlikesine rağmen - fiilen elde ettikleri kazanımlara hukuki kılıf sağlamanın ötesine geçememiştir. Hepsi “barış süreci”nin bölgede umut yarattığını ve silahlı çatışmanın sona ermesinin kaydadeğer bir rahatlama getirdiğini kaydettiyse de, Türk emniyetinin sanat ve kültür merkezlerini sürekli gözetim altında tutması gibi uygulamaların sürdüğünü belirtiyorlar. Ankara’nın, toplumsal barışı yaymada kültür ve sanatın önemli bir araç olduğunu vurguladığı düşünüldüğünde, bölgedeki sanatsal üretime neden genelleştirilmiş bir “örgüt propagandası” kuşkusuyla yaklaşıldığı sorusu cevapsız kalıyor.

Diyarbakır Belediyesi Kültür ve Turizm Daire Başkanlığı müdürü Muharrem Cebe, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın hâlâ Diyarbakır’la pek ilgilenmediğini belirtiyor. Bakanlığın etkinlikleri genelde kente her yıl bir iki tanınmış sanatçıyı getirmekle sınırlı. Restorasyon alanında ise Bakanlık, bölgedeki Kürt varlığı ve tarihine delalet eden tarihi yapılara değil, millileştirilmiş (yani Türkleştirilmiş) anlatılara uyan Ulu Cami ve İckale gibi yapılara odaklanmayı sürdürüyor. BDP’nin Diyarbakır yerel seçimlerini kazanmasından bu yana, belediye açık bir biçimde çokkültürlü bir sanat ve dil politikası izliyor; duyuruları Kürtçe, Ermenice, Süryanice, Arapça ve Türkçe yapıyor. Belediye, Surp Giragos Ermeni kilisesinin renovasyonunu destekledi ve Surp Giragos Vakfı’yla işbirliği halinde. Diyarbakır Belediyesi halihazırda, kent müzesine evsahipliği yapması planlanan Cemil Paşa Konağı’nın (Qonaxa Cemil Paşa) restorasyonunu yürütüyor. Müzenin yalnızca kentteki Kürt tarihine değil diğer azınlıkların tarihine de yer vermesi planlanıyor. Belediye aynı zamanda kentteki Alevi Cemevi’ne de resmi ibadethane statüsü verdi ve bu çerçevede elektrik, su vb. hizmetlerde lojistik destek sağlamaya başladı. Cebe, Kürtçe eğitime kapsamlı yapısal destek verilmeden özel okullarda Kürtçenin seçmeli ders olarak okutulmasının gerçek hayata değen değişimler yaratmayacağını vurguladı: “Valilik mesajlarımı cevapsız bırakmaya devam ettikten sonra, bu tür reformların ne anlamı var?” Dil meselesinin de ötesinde, Cebe’nin bu sözleri merkezden atanan valilerle yerel seçimle gelen Kürt yöneticiler arasında süregiden gerilime işaret ediyor. Bölgede sanatta ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar tam da bu iki yönetim düzeyi arasındaki gerilim alanında vücut buluyor. Türkiye’de valilik ve kaymakamlıkların, kamu düzenini koruma amaçlı olarak sanatsal ve kültürel faaliyetleri takdire bağlı kısıtlama

yetkisi vardır. Milli güvenlik ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne ilişkin daha önce bahsi geçen tehditler dışında ahlak, sağlık, gelenek ve görenekler açısından kamu düzenini bozma gerekçesiyle de “özgür ifade” engellenebilir. Bununla birlikte hukuki araçlara dayanmak zorunda olmaksızın sanat etkinliklerine müdahale etme konusunda polisin de takdire bağlı yetkileri bulunmaktadır.

Bölgedeki az sayıdaki şehir tiyatrosundan biri olan Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrosu, 2003’ten itibaren Kürtçe repertuar oluşturmaya başladı ve halihazırda farklı Kürtçe lehçelerde ve Zazacada performanslar gerçekleştiriyor. Sanat direktörü Rüknettin Gün, emniyetin 2003’ten önce haniyse gayriresmi dramaturg gibi hareket ettiğini, bütün oyun metinlerini önceden görmek istediğini, hatta provalara katıldığını aktarıyor. 2004 belediye seçimlerinden bu yana, bilhassa da BDP’nin kazandığı 2009 seçimlerinden beri, belediye tiyatrosu en azından resmi olarak bu denetim ve gözetimden kurtuldu. Ne yazık ki, aynısını bağımsız sanat kurumları için söylemek mümkün değil. Öte yandan, daha dört beş ay öncesine kadar, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrosu da ne zaman kent dışına turneye çıkıp Dersim veya Iğdır’da oyun sahnelese, güvenlik kontrolleri ve gözetime maruz kalıyordu – eğer kullandıkları sahne bir BDP belediyesine ait değilse. Oyun sahneleme izni almak için eserin özetini, ayrıca tüm oyuncu ve destek personelinin kimlik bilgilerini yerel yetkililere sunmaları gerekiyordu. Gün, güvenlik güçlerinin oyunları kameraya çekerek hep “varlıklarını hissettirdiklerini” belirtiyor. Bu yılın turnelerinde Diyarbakır Şehir Tiyatrosu herhangi bir son dakika iptalle karşılaşmadıysa da, araştırmalarımıza dayanarak, söz verilmiş mekan ve alanların sonradan iptal edilmesinin Kürtçe sanatsal üretimi bastırmak için Türkiye çapında kullanılan bir araç olduğunu söyleyebiliriz.⁹

Gün ayrıca, Kürtçe Hamlet performanslarının Amsterdam’dan RAST tiyatrosuyla kotarılmış bir ortak yapım olduğunu belirtti ve Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan herhangi bir destek almadıklarını kaydetti. Oyun TAKSAV’ın (Toplumsal Araştırmalar, Kültür ve Sanat İçin Vakıf) Ankara şubesinin davetiyle sahnelenmişti; Bakan Ertuğrul Günay ve diğer yetkililer sonradan kendi inisiyatifleriyle performansı izlemeye gelmişti. Diyarbakır Devlet Tiyatrosu da, devlet kurumları ve yerel sanat kuruluşları arasındaki kopukluğa iyi bir örnek teşkil ediyor. Gün, Diyarbakır Devlet Tiyatrosu’nun şehirle herhangi bir bağ kurmaya çalışmadığını ifade ediyor. Ancak devlet tiyatrosunun yeni müdürü Uğur Çınar -ki daha önce Belediye Tiyatrosu’nda görevliydi- bu politikayı değiştirmeye aday. Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Mustafa Kurt devlet tiyatrosunun çift dilli bir tiyatro repertuarı oluşturmayı planladığını ve pilot kent olarak Diyarbakır’ı düşündüklerini açıkladı. Her ne kadar 2002 ve 2004 yıllarındaki hukuki reform paketleri dil kullanımına dair kısıtları kaldırdıysa da, bugüne kadar devlet tiyatroları Kürtçe bir yapım sahnelemiş değil. Van devlet tiyatrosunun çokça bahsedilen “Mem û Zîn” performansı dahi Türkçe’ydi. Gün mevcut politik sürece umut bağlandığını ifade ediyor, ancak o da son reformların Diyarbakır’da ve bölgede uzun zamandır mevcut olan uygulamaları yasallaştırmaktan ibaret olduğunu belirtiyor. Lis Yayınevi’nden Lal Laleş de bunu teyit ediyor.

Yönetmen Zeynel Doğan, doğrudan devlet müdahalesinin ötesinde, otuz yıl süren silahlı çatışmanın da Kürt nüfus üzerinde yoğun bir psikolojik tesir yarattığına işaret etti ve bunun sanatsal üretimi etkilediğini vurguladı. Kürtlerin günlük deneyimlerini yansıtan filmler yapmak için erişilebilecek kaynaklar son derece sınırlı. Örneğin, askeri müdahalelere, köy

---

9 Bkz. *Siyahbant* (İstanbul, 2012) ve *Siyahbant: Sanatta İfade Özgürlüğü, Sansür ve Hukuk* (İstanbul, 2013).

yakmalara ve boşaltmalara, hatta olağan kimlik kontrollerine dair film sahneleri çekmek neredeyse imkansız; çünkü bu durumlarda asker veya polis araçlarının kareye girmesi gerekiyor. Anaakım Türk yapımları için bu tür bir dert yok; bir bütçe sorunu yaşamadıkları gibi TSK'nın tank ve diğer araçlarını kullanırken kolayca izin ve destek buluyorlar. Kitle eylemlerine dair sahneler çekerken de aynı durum geçerli. Bu deneyimlerin küçük çaplı sinematik temsilleri dahi derhal yereldeki emniyet ve jandarmanın dikkatini çekiyor, hatta potansiyel müdahalelere zemin hazırlıyor.¹⁰

Doğan, 2012 yılında Elbistan'da "Babamın Sesi" filminin setindeyken, bir gerilla filmi çektiklerine dair dedikodular çıktığını belirtiyor. Dedikodular üzerine Elbistan Belediyesi önceden söz verdiği tüm desteği geri çekmiş – hem de projenin Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenmesine rağmen. Doğan çekimler esnasında sürekli olarak sivil polislerin gözetiminde olduklarını belirtiyor. Sivil polisler çekime doğrudan müdahale etmemişler, ancak mevcudiyetleri sette sürekli bir gerilim ve huzursuzluk doğurmuş.

Dicle Fırat Kültür Sanat Merkezi üyeleri de, fiziksel şiddetin son on yılda geri plana çekilmesine rağmen, performansların düzenli gözetim ve kaydının -tacizden aşağı kalır yanı olmayan biçimlerde- günlük yaşamın alelade bir parçası olduğunu belirtiyor. Bu tür deneyimlerin ve süregiden davaların yarattığı psikolojik stres sürüyor. Söz konusu davalar, genelde "Herne Pêş" gibi şarkıları seslendirmek, eylemlere ve Kürtçe sanat festivallerine katılmak gibi nedenlerle açılmış. Bu tür edimler Türk yetkililerce yasadışı siyasi ifade biçimleri olarak algılanmaya devam ediyor. Merkezin üyeleri hükümetin attığı son adımların kısmen olumlu olduğu, ancak Kürt sanatsal ve kültürel üretimini araçsallaştırma gibi bir tehlike de barındırdığı görüşünde.

Ancak Diyarbakır ve diğer BDP'li belediyelerin dışına çıktığımızda, daha da olumsuz bir tabloyla karşılaşırız. Bölgedeki en çarpıcı sansür örneklerinden biri, Batman'daki Bahar Kültür Merkezi'nden (NavenDa Canda Baharé) 13 sanatçıyla ilgiliydi. 4. Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nde haklarında dava açılan sanatçılara atfedilen "suçlar" arasında, 2006 Batman Kültür Sanat Festivali'ne, yerel Newroz kutlamalarına, basın toplantılarına katılmak ve siyasi gösteri ve yürüyüşlerde vurmali sazlar çalarak sloganlara destek olmak yer alıyor. Bazı sanatçılar son dört yılda 'bölücü propaganda' ve 'terör örgütü mensubu olma'nın yanı sıra, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu'na muhalefetten de pek çok kez suçlu bulundu; bu kararların bazılarını yönelik temyiz süreçleri sürüyor.¹¹ Bu örneklerin gösterdiği gibi, Kürt sanatçıların faaliyetleri, Anayasa'nın 27. ve 64. maddelerince korunması gereken sanatsal ifadeler olarak değil, Anayasa'ya aykırı siyasi etkinlikler olarak addedilmeye devam ediyor.

Avukat Mesut Beştaş, 3. ve 4. reform paketleri çerçevesinde, sanatçıların 'suçları'nı beş yıl içinde tekrar etmemesi koşuluyla bu hükümlerin bazılarının ertelendiğini belirtti. Bu, 13 sanatçının fiilen denetimli serbestlik altında olduğu anlamına geliyor. Beştaş'a göre, bu denetimli serbestlik kararının hukuki parametreleri oldukça muğlak ve söz konusu kararın uygulanması, net olarak tanımlanmış düzenlemelere değil ilgili hakim inisiyatifine bağlı

---

10 Örneğin yönetmenler Kazım Öz ve Mizgin Müjde Arslan uzun metrajlı film çekerken ekipleriyle beraber gözaltına alındılar. (bkz. "Batman'da Kürt Sinemacılar Gözaltı," http://www.siyahbant.org/?page_id=2199 ve "Kayıp Mezar'ı Önce Savcı Gördü," <http://www.siyahbant.org/?p=1158>).

11 Bu vakayla ilgili erişilebilir haberlerin bir dökümü için bkz. <http://www.siyahbant.org/?p=63>.

durumda. Dolayısıyla mahkeme kararı, Kürt hakları için mücadele veren sanatçıları mahkemelerin siyasi addedebileceği etkinliklerden ve ifadelerden caydıracak bir tedbir işlevi görüyor.

Beştaş bu örneklerde sanatsal özgürlüklerin geçerli bir savunma olarak kabul edilmediğini, zira mahkemelerin sanatsal ifade biçimlerini ya “yasadışı bir eyleme katılan kitleyle bütünleşme yöntemi” ya da yasadışı addedilen etkinliklere katılan eylemcileri motive etme aracı olarak gördüğünü belirtti. Kürt hak mücadelesinde yer alan sanatçılara yönelik bu genelgeçer kuşku, son KCK operasyonları çerçevesinde Bahar Kültür Merkezi’nin basılmasında da ortaya çıktı. “Barış süreci” ve son “demokrasi paketi”nin nasıl değişimler getireceğini hep beraber göreceğiz. Beştaş, ciddi hukuki ve toplumsal değişiklikler olmadığı sürece, temyiz mahkemesinin nadiren davaları tekrar incelediğini kaydediyor. Onun gözlemlerine göre davaların %90’dan fazlasında temyiz mahkemesi ilk hükmü onaylıyor. Bir başka olumsuz durum da, hükümetin 2013’te atılan adımları çığır açıcı olarak nitelemesine rağmen, gözetim ve kovuşturma pratiklerinin devam ediyor olması. Bahar Kültür Merkezi yönetim kurulu üyesi, tiyatrocusu Abdullah Tarhan’a bu yıl iki yeni dava açıldı: İlki, Van’daki 2013 Newroz kutlamasına sunucu olarak katıldığı için, diğeryse Batman’daki bir etkinlikte Cegerxwin’un şiirini okuduğu için. Bahar Kültür Merkezi özel işyeri statüsünde olduğu için polis mekanda gözetim yapma yekisine sahip değil, ancak kamuya açık bütün performansları kaydediliyor.

Her ne kadar hükümet reform çabalarının Başbakan Erdoğan’ın Kasım 2013’teki Diyarbakır ziyareti esnasında Şivan Perwer ve İbrahim Tatlıses’in Türkçe ve Kürtçe şarkı söylemesiyle taçlandığını iddia etse de, son on yılda hüküm giyen veya hakkındaki davalar süren çok sayıda Kürt sanatçının akıbeti belirsizliğini koruyor. Görüştüğümüz isimlerin ifade ettiği, son reformların aslında bölgede zorlu mücadelelerle edinilen kazanımların sadece bir kısmına resmiyet kazandırdığı görüşü de bu çelişkiye işaret ediyor. Yine de bazıları, Kürtçe dil yeterliliğinin giderek aranan ve mali kazanç getiren bir vasıf olmasından dolayı umutlu olduğunu ifade ediyor: Özellikle de gerek devlet gerek özel sektöre ait medyanın (örneğin Gülen destekli Dünya TV’nin) artan sayıda Kürtçe program ve TV dizisi çektiği düşünüldüğünde. Bu gelişmelerin insanlarda Kürtçe öğrenme isteğini artıracak ve dilin kurumsallaşmasını güçlendireceği öngörülüyor. Özellikle Kürt mirasının sürekliliğini korumak açısından bu tür bir kurumsallaşmaya ihtiyaç olduğu söyleniyor. Görüştüğümüz bu isimler, ticari gelişime dayanmanın iki ucu keskin bir bıçak olduğunu ve önceliğimizin, ana dilde eğitimi anayasal güvence altına almak ve Kürt sanatsal ve kültürel üretimini ifade özgürlüğü kapsamında korumak olması gerektiğini özellikle belirttiler.

* Bu raporlar, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği’nin destekleriyle hazırlanmıştır. Raporun içeriğinden Siyah Bant sorumludur.